

SOS VANOS

Jo la conceixia de molt poch: de tant poch que sols me constavan d'ella dos antecedents, qu'era jove y que era maca; sobretot molt maca.

Un jorn venint de Sant Gervasi, 'ns ensopegarem en un mateix vagó.

Era 'l tercer cop de véurens.

Frisés per comunicarmhi, vaig llevarme 'l sombrero ab intenció de dirigirli un cortés saludo ben acompanyat d'aquelles distingidas y galantejadoras frases: «Tinch lo gust d'anar ab vosté.» «La seva presencia...» etc., mes no tingué lloch mon propósit; perque en lo precís instant d'intentarho emprengué 'l tren sa vertiginosa marxa.

Per cert que 'l sotrach del cotxe, fentme perdre l'equilibri y mossegar la llengua á la vegada, va deixarme en una posició tan extravagant que ni servia per auca ni esqueya per caricatura.

Refet de ma contrarietat, vaig aventurarmhi de nou fent relliscar mon bastonet en direcció de sa falda.

No 's feu esperar l'efecte de ma estratagema.

—Ay, ay!... exclamá, sentint lo pes del bastó y tornántmel ab significativa coqueteria, jo deya...

—Com no te seny; vaig fer al rébrel, tot acariciantlo ab jovialitat... Y demostrantli ma gratitut ab un compresiu gesto afegí:—Suposo que me 'l dispensa.

Per tota contestá 'm fixá sos ulls com esclamant: «Potser d' altre modo.»

Cinch minuts després baixava un dels vidres de la portella, tot preguntantli ab ansietat, á fi d' atraurem sa simpatia:

—¿No la molesta pas l' ayre?

—A mí? No senyor...

—Com á vegadas un petit descuyt pot ser l' origen de graves malalties... y 'm doldría molt que la salut de vosté...

—Gracias... ¡Tanta amabilitat!... ¡me confon!...

—¡Quí tot s' ho mereix no pot estranyarhol—

Y al objecte de formalisar nostre diálech afegí desseguida:

—Crech que vosté y jo 'ns hem vist alguna altra volta..., si no m' enganyo á ca 'n... cóm ne diuhen?...

—A ca 'n Serra?

—Just.

—Son los meus tios... allí venen... á l' altra banda... Com eram tants que preteníam aquest vagó... y hem pujat á la desgabellada...

—Lo qu' es á n' aquesta hora...

—Hi puja cada festa á Sant Gervasi?

—Jo li diré. fins avuy ho feya de tant en quant... ¡com no m' ofería cap alicient prou tentador!... mes d'aquí endevant... penso, prometo nó faltarhi, vaja!

—De manera que demá...

—Te rahó que també... Oh! sí, demá tindre la satisfacció de saludarla de nou... donchs miri; no contava ab semblant diuixa.

—De veras?

—Com li dich...

—S' hi passa bé la estona á Sant Gervasi...

—Ben acompanyat...

—Vosté ray, hi acuden tantas noyas... y no deixa d' haverhi de prou macas...

—Ja me 'n vaig convencer al topar ab vosté per primer cop...

—De sério?...

—Pot escassejarme algun sentiment, no ho nego; pero li asseguro que 'l de la bellesa no tinch d' envejarlo...—

Una dona trencá nostre diálech atravessant per apoderarse de la portella á fi de baixar més aviat.

Son vano 'm serví d' excusa per referlo.

—Sab que té una joya d' art?...

—Ab aquest vano?...

—Vol permétre...

—Tinga. Es un regalo d' un senyor... un parent que vingué d' Hong-Kong... ¿qué li sembla?...

—Magnífich present...

—Si fos un altre objecte 'l posaría á sa disposició; mes com aquest... no li es propi... y qui sab?... potser lo comprometria ..

—Si fos ab sa propietaria, cregui que...—

No sé com anava á acabar la frase; lo que sí recordo es que de cop sotraguejá 'l vagó, pará 'l tren y en la confusió que hi ha á tota arribada 'm caygué 'l vano de las mans.

—Qué s' ha trencat?—esclamá ella conmoguda.

—No es cosa... una branilla!...—vaig fer revisantlo ab ansietat...

—Una branilla?...

—Que jo demá li portaré arreglada...

—No, no cal... Precisament...

—Si desconfia de mí...—vaig replicar tot allargantli ab prou greu lo vano.

—Oh! de cap modo; mes com á casa...

—Conservaré una memoria seva, entretant... Vosté, ja s' excusará... Per un dia!... además jo...—

Y com en aquell acte se sentí la veu de sos tios cridantla per juntarshi, nos apretárem la má d' una manera afectuosa tot citantnos á ca 'n Serra per la tarde següent.

* * *

L' endemá molt més dejorn que de costúm, vaig sortir de casa tot consultant imaginariament l' *indicador* de ma memo-

ria en busca del més bon, del més espert, del més hábil adobador de vanos.

Tots m'acudiren al cop sens particulars preferencias: lo del carrer d'en Quintana, 'l de la Lleona, 'l de la Baixada de Santa Eulalia, 'l de la Devallada de Sant Miquel, 'l del costat de Sant Cristófol, l' antich del carrer de la Palla... tots, tots los que indispensablement exhibeixen per mostra de son *art* ó la rebregada sombrilla tricolor que 'l sol, la pluja y l'ayre modifícan á sa manera, ó l' extés y encarcerat vano qual país continuament transforman tots los xicots del vehinat á copia de pedradas, ó 'l llarch, enterch y arrugadot parayguas que s' ostenta de lluny com un penjat á la forca y sols retiran de son lloch d' honor, quan lo vent, despullantlo ab sas alenadas, fa tombar la vista á tot viandant per no fastiguejarse en la contemplació de sas humanals miserias.

Sens direcció, donchs, per no regoneixer superioritat de mérit entre 'ls dedicats á la honrosa indústria d' adoba-vanos, vaig entrar en la primera botiga que vaig topar en ma ruta pera ferli compendre ab tota urgencia aquella joia del art xinesch, llegítim recort del celest imperi y penyora d' agraciada companyera de viatge, que jo retenia en l' infern de mon *chaqué*, tant per trobarse més aprop del cor, com per guardarla ab tota seguretat.

En un recó de botiga, assegut en un tamboret de tres peus y treballant ab llum artificial sobre una post farsida de tota mena d' eynas, vaig ensopegar á son duenyo.

Era un home en apariència campetxano, de bona edat, que duya pantalons amples de tela crua, elástichs ab floretas, devantal ab vias blavas, ulleras ab montura de ferro, un de quals vidres passava d' escarbotat, y un casquet rodó que havia sigut vermell, allá per sa joventut, quan encara servia tota sa adamascada pessa per pluvial de la parroquia.

Picant ab son martellet sobre 'l cargol engalzat á la post y sens fer cap moviment significatiu, va contestar á mon repetit salud ab un carinyós «seguí, seguí», que vaig traduhir per «fins d' aquí una estona no puch estar per vosté.»

Convensut de que no m' errava, vaig acostarmhi.

—Porto un vano, un rich vano xino que te una branilla trencada y convé que m' adobi ara mateix... Si no fos un compromís, cregui que no...

—¿Ara mateix?... de cap modo... tindrà d'esperarse una mica... Si vol deixármel, aixís que arregli aquest, qu'es d'una senyora que ara ha vingut y 'l vol ab tota pressa, li adobaré 'l seu... ¿Es una branilla no més, eh?

—No més ..

—Li debía caure... y es clar...

—Realment, baixant del tren... com ella...

—Una distracció es tan fácil!... Las noyas... y sobretot quan venen acompanyadas de qui... de qui las floreja... de qui las complau... ¿veritat que hi toco?... ¡També he sigut jove!... També he fet de las mevas!... No s'estranyi!...

Tot aixó m' ho anava contant ab l' objecte d' entretenirme porque 'm fos menos desagradable la estona.

Al cambiar lo martellet per las alicatas 'm guaytá per desobre las ulleras continuant ab son mateix carinyós tó:

—Be... es rossa?... morena?... guapa no ho pregunto... ja suposo que vosté ha sapigut triarla entre 'l pom de las de més rumbo que per Barcelona traquetejan... Per altra part la figura de vosté .. sas maneras .. lo color de sa fesomia... aqueixa barba...

—Gracias, mil gracias, vaig respóndreli interrompentlo, enardit per uns elogis que no deixavan d' afalagarme per més que sortissen d' un cervell hont més de quatre llustres hi evidenciaven son pas...

—Pel demés, prosseguí ell ab entonació més formalisada, ma curiositat no l' ha de sorprendre... Com tota cosa, per insignificant que sia, te la seva historia en aquest mon!... No hi ha sino que moltes vegadas s' escriu en forma de romanso!...

Miri, si aquest vano qu' ara adobo pogués enrahonar, de segur que, relatantnos l' incident que va promoure son desperfecte, 'ns faríam un panxó de riure á costa de sa propietaria... repari...

No 's fabrica millor género á Valencia... Prou es d' en Colorado!... Lo peu de nácar... las branillas caladas... ¡y quins calats!... ¡quánta delicadesa!... extenentlas... ¿veu?... s' hi llegeix com si fos trepat ab un cabell d' ángel...

—«Recuerdo.»

—Just; «recuerdo». ¿Qué tal?... Ara guayti 'l país... ribet de punta de seda... fondo de satí blanch... satí de Lyon... paisatge d' encàrrech, á la má...

—Es bonich l' assumpto!

—Oh! sí; preciós... Dos que 's citan cap al vespre al costat de la més fonda glorieta d' un jardí, mentres lo senyor de la casa se'n va á fer lo *solo* ab lo meje ó be'l notari... ja!... ja!... ¿Y qué me 'n diu d' aquesta anella d' or subjectada per duas esmeraldas bessonas?... ¿Y de la borla de torsal blanch sense ánima?...

—Lo que es aquest vano prou costa una trentena de duros, prou!...

—Donchs sí, continuá tot plegantlo y agafant una llimeta per acabar l' adob... de segur que si enrahonava descobriria certs misteris...

—Vol dir?...

—Fugi, home!... Se creu que no me 'ls afiguro!... Quant he vist tant dejorn, ab sos ulls endormiscats, sola y ab tantas pressas á aquella senyorassa... porque, vaja, es una senyora... ¡ja la veurà!... Guapa, ben feta, plena, una figura de mages-tat... Sino que hi ha fesomías que ja demostran...

¿M' enten?... afegí, tot reblant un dels clauhets del vano...

Com deya, donchs, no tinga por que m' equivoqui de gayre, no... Escolti... ¿No hi hagué ball la nit passada... sí, un ball de luxo?... particular... Afiguris, donchs, que aquesta dona te un marit que no está per balls porque sap que cada cop, en sortint del ball, se'n te d' anar á la casa d'empenyos... Donchs imaginis qu' ella vol, millor dit vol, li convé á tota costa l'anarhi... y pensis que dos nits avans, al temps de *retirarse*, han tingut la següent conversa:

—Pero tu be saps com estém? Be saps que 'ls medis!...

—Pero home, cóm vols trovar los medis sens relacionar-te?... Que vull anarhi pera ballar?... Además, com, passat d' alguna friolera, no necesito fer cap gasto...

—Qué vols que 't diga!... Y encara que pugas estártén, ¿cóm me presento jo?... No tinch *frac*, los pantalons lluentan, lo barret se'n va...

—Pero com las Roviras s' han ofert per acompanyarme...

—Ah, sí?...

—Es lo que 't deya!... Sino que tú...

—Be, dona!

—Quedém, donchs...

—Qu' ananthi ab las Roviras y prescindint de gastos...

—Frioleras, no més... Ah!... y un vano... aixó sí, voldria que fos un vano que competís ab lo que porta la marquesa de Roca-pelada... Vejám com te portarás...—

Surt de casa 'l bon marit, compra 'l millor vano que trova per acontentar á sa muller, li encarrega que procuri conservar-lo... y al cap de set horas, de resultas d' una empenta que rebé sa propietaria tot ballant l' últim galop... cau aquest petit moble que are repico, desllorigantse tota la ossera.

¿Ho entén are? me preguntá, buscant la capseta pera col·locarlo.

—No te tanta historia 'l meu, vaig fer...

—Be; no vull saber pas...

—No, no; si vaig á contarli... Es tant senzillot lo fet!... Ja veurá...

—Una branilla trencada m' ha dit, oy?

—Just, una branilla trencada. Vaig á donarli... vaig á donarli...

Com dich es poca cosa 'l fet.

Veníam de S. Gervasi en un mateix vagó.

Jo l' havia vista tres vegades; pero á la primera ja n' estava enamorat... Com te uns ulls grossos, esqueixats y negres, molt negres... unas sellas... ¡quínas sellas! tupidas, com un vellut; arquejadas com una nau; foscas més que la nit; la boca, remenuda... remenuda y bufona com una atmetlla del Priorat... las dents, miri, tant petites, iguals y blanques, que al desplegar sos humitosos llavis aparentan dos coros de serafins alabant á Deu... lo nas... En fi, per no molestarlo...

—No cal, no cal...

—Enamorat, donchs, com n' estava, vaig éntarhi en conversa, valentme de tots aquells recursos que s' ocorren en cualsevol viatge y que vosté ja 's pot imaginar...

Un d' ells, per cert ja prop de Barcelona, fou aquest vano. Alabantlihi, entregántmel y contemplantlo, varem arribar á la estació.

—Ditxós d' aquell que guarda tal memoria.

—Si fos un altre objecte 'l posaría á la disposició de vosté...

—Li agraeixo la distinció.

—Com es tant amable!...

Ja 'm pot entendre... ab lo tropell de la gent al baixar del

cotxe y distrets en cambiarnos las amoretas, va cáurem lo vano de las mans... y...

—Com vosté l' havia trencat...

—Vaig compromérem á adobarlo.

—Calli, calli! digué de cop, tot guaytant per la vidriera; ara ve la senyora de que parlavam... la d' aquell vano...

—¿La d' aquell vano? vaig fer, y, regoneixentla sorprés, ¡si es la meva mare!

—¿La seva mare?—

En aquell moment entrá.

L' adoba-vanos, fent temps pera retornarse, simulava que busqués alguna cosa per dessota 'l banch. ¿Tú per aquí? va preguntarme la mare, estranyánten.

—Per un remendo, vaig contestar.

—Me 'n ha passat una, continuá dirigitsem. Figurat que ahir al vespre 'm portan lo vano de ta cosina, lo vano de núvia que li ha regalat sa neboda... Després de véurel anava á desarlo, quan ta germana petita me 'l demaná. «Que 'l tren-carás,» «que tens malas mans.» Mes per no sentirla plorique-jar tota la vetlla, vaig donarli. Jo no ho hagués fet. Ara me 'n penedeixo! .. Tot mirantse com una dona... ¡com pesa tant aquest vano!... bon xich avans d' obrirlo ja n' havia fet estel-las... ¡Oy que n'hauré de comprar un de nou!... Com se casa dissapte... y no se 'n troban d' aquets...

Be ¿qué tal, com ha quedat?... va preguntar al adoba-vanos, que de tant avergonyit no gosava móures d' aquell lloch.

—Aném, home, vaig exclamar tot acostantmhi per ani-marlo... ¿Se creu que no me'n faig cárrech?... Tingas per dis-pensat, home, tingas per dispensat... Es una mala arma la malícia; mes quan no te premeditada tendencia!...

—Donchs, qué t' ha dut aquí? continuá la mare.

—Aquest vano!... vaig fer trayéntmel de la butxaca pera ensenyarli.

—¿Cóm ha vingut á tas mans?...

—¡Es xino! digué l' operari, tot acostantse.

—Y llegitim! vaig afegir jo ab orgull.

—D' ahont l' has tret! torná la mare.

—¡Cosas de joves!... exclamá 'l vell, afegint: No 'n corran gayres de tant bons... Ab las figuras de roba de seda tant ben

retalladas, primorosament afiligranat lo peu y fet ab pessas de fustas aromosas; las duas branillas de devant com esmaltadas; de llampants colors son decoratiu y abigarrat fondo, y que 'ls personatjes dugan tots solta y tant bonicament miniaturada sa careta de marfil... ja li asseguro qu' escassejan ja!—

De cop l' adoba-vanos, tot retornant lo seu á la meva mare, me 'l arreballá de las mans, lo contemplá una bona estona ab escrupulosa detenció, me mirá de fit á fit per desso-bre las ulleras y exclamá marvellat:

—Ara hi caych!... ¿Aquest vano?... ¡Jo 'l coneix aquest vano! Oh! sí, sí; no 'n dupto!... Venint de S. Gervasi?...—

Y acostantse al cel-obert de la botiga, cridá desaforada-ment:—¡Lluiseta! ¡Lluiseta!—

Al apareixer la Lluiseta, vaig quedarme del tot descon-certat.

La Lluiseta no era altra que la noya del vagó.

—¿Qué tens?... me preguntá la mare.

—Coneixes aquest moble?—digué l' adoba-vanos á sa filla.

La noya va guaytarnos á tots d' un á un, va enrogirse de galtes ab perceptible graduació, y, abaixant sos ulls á terra, pausadament y temerosa exclamá al cap d' un rato:

—Es lo de la mare.—

* * *

Vuyt mesos després m' esqueya en companyia de la meva mare á casa'ls pares de la Lluiseta, á qui jo ja anomenava per «ma xicota.»

Era 'l dia del seu sant.

Ab aquest motiu las dus mares volgueren sorpéndrela, fentli un regalo que li fos agradable.

—¡Lluisa! ¡Lluisa!—li digueren al sortir de l' arcoba, mitj empolaynada.

Y allargantli duas luxosas capsetas que contenían los dos vanos d' aquesta historia exclamaren al mateix temps:

—Te, mentres no 'ls ridiculisi las capritxositats de la moda, vetaquí tos vanos.

JOAN PONS y MASSAVEU

PLANY D' AMARGURA

Consolatrix afflictorum.

Me diuhen, ¡y ho crech be! Verge María
que Vos sou lo consol y l' alegría
dels qui, exilats, amargament plorám;
qu' en Vos, troba 'l mortal son dols refugi,
que no hi ha mal que á vostre albir no fugi,
que tot, per Vos, de Deu, ho alcansám!

Quan ella, l' amor meva, agonitzava
y en quietut, tot sanglotant, plorava,
sa vida, per la meva, us demaní...
¡Perdó! ¡perdó!: tal volta ara blasfemo
y fins, d' aixó pensar, tremolo y temo...
més ¡ay! ¿per qué, per sempre la perdí!...

¡Per sempre!... ¡Sempre!: mon pensament s' ofusca
é inutilment indaga... cerca... busca
y á sí mateix pregunta 's: «¿qué faré?
¿M' enfonzaré en l' abím hont no hi es ella?
¿S' haurá per sempre fos aqueixa estrella
que va brillá' en mon cel?... ¿Hont aniré?...»

Y si ella se salvá... ¿cóm duptaría
de son amor per Vos, Santa María,
quín Nom gravá en sos llavis y en son cor!
Y si ella se salvá... ¿per qué morirme
no deuré fer, oh Verge, y deixondirme
en los seus brassos ab etern amor?...

¡Pietat de mí!: ¡la soletat m' espanta!...
Es ¡oh, Deu meu! per mí, massa amarganta
l' anyoransa crudel en qu' ara estich:
¡Ni 'ls fills,... pobrets, en mon dolor m' animan!...
Los condempnats á mort... sempre caminan
al cadafalch, sens esma y cor mustich!...

JOSEPH M.ª VALLS Y VICENS

Febrer de 1897.

CONTRAST

Dins la cambra tothom plora
que ha finat lo tendre infant,
tot un devassall de llàgrimas
pobres pares van plorant;
la mort ha brandat sa dalla
y no ha dat lo cop en fals.

Mentrestant de part de fora
las distressas van passant,
tot son crits y rialladas
cantarellas y trasbals.

Los que més esvalot mouhen
son uns que van disfressats,
portant per caps, calaveras
y per vestits llensols blancs!...

Al carré' ab la mort fan mofa
fol's de pler, esperitats;

ab la mort tothom hi plora
dins la cambra del albat.

Trist contrast d' aquesta vida
exacte y fael mirall,
¡que sovint, sovint se trovan
vora 'ls plahers los pesars!...

LLUÍS TINTORÉ Y MERCADER

TOT L' ANY

(ÍNTIMAS)

MARS

Los marges dels camins de las masías
s' han cobert de violas en pochs dias;
com lo primer senyal de primavera,
lo mes passat va obrirse la primera;
avuy n' hi ha á milers; la margenada
quina flayra que don de matinada!...

Cad' any, quan la natura se desperta,
somriu, y 'ns porta una viola oberta.

L' ametller ha florit. ¡Qué delicadas
son eixas flors de rosa y neu pintadas!
Ab la brisa més lleu, totas tremolan,
per poch que aprete 'l vent, ja se desfloran
Al mitj del vert del camp, que bé 's repara;
quina nota més pura, tendra y clara!...

Quan de la mort torna la terra en vida,
dona ab un bes al ametller florida.

Per la primera flor, no es poch potenta
la ratxada de sol que la sustenta!...
Mes si ve una glasada massa forta,
la viola no's bada, y queda morta!...
Y si ve una gelada enderrerida,
se glassa l' ametller, y... adeu floral!...

Ab mí ha passat igual, oh, vida meva;
la causa ets tu, mes no es la culpa teva.
Cad' any rebrollan ametllé y viola:
la brotada del cor es una sola;
en mon cor hi va neixer l' alegría,
la esperansa, la fé, tot hi floría!...
Totas aqueixas flors tú vas plantarlas;
després vingué 'l mal temps y va matarlas.
Y glassada en mon cor tanta quimera,
ni te flors, ni perfums, ni primavera!...

F. GIRBAL JAUME

LO RETRATO D' EN BIELÓ

CUENTO DE MA TERRA

EN Gabriel Mas y Mas, que 'ls barquilleros y pescadors del port de Barcelona anomenaven familiarment Bieló, era un xicot que tant aviat agafava'ls remes com lo timó y 'l mateix se carregava á coll un cabás que un sach com airosament se lligava la corda d' espart per arregar á la sorra las xarxas de pescar ó barar las barcas que pera lo mateix los hi servían.

De des qu' era molt noy qu'havía donat ben claras senyals de son instint mercantil, de son esperit económic y de son amor estremat á lo qu' era dels qu' era dels altres. Deixava redolins als noys que queyan en sas tendras urpas al interés del cent per cent diari, ab la garantía d' un llibre, uns elásticos, un mocador ó altra cosa que de molt excedís al valor de la cosa deixada; s' estimava més lo ferse ab xicots de menos anys qu' ell, de menos forsa y habilitat quan s' empescava algun negoci, y ab tal de sortirse ab la seva aguantava resignat y pacient las burlas y 'ls insults dels seus companys y no dich amichs porque may ne tenía.

No va poguer may donarse compte del concepte de la moral, pero sí dels cástichs que imposan las lleys. Buscar sortidas pera fugirne, rodeigs pera evitarlas y refinaments pera trencarlas va ser la norma de la seva activa y treballadora existencia.

Ja de noy sabía utilizar las deslluhidas monedas de plata

falsas, donantlashi apariencias de bonas ab l' argentviu d' un mirall trencat y encara era xicot que ja coneixía l' us de la llima y del aygua fort pera rosegar las monedas d' or, per més que, prudent y desconfiat, encarregava á un altre la feyna de ferlas corre.

Ab tant bonas disposicions y tant refinadas habilitats, se va embarcar lo nostre home quan se trobava frech á frech dels vint anys, que havían sigut ben aprofitats, en un bergantí negrer que ab patent pera la Habana va sortir de Barcelona, cap al golf de Guinea. Comensava'l sigle XIX y ab ell lo comers en gran escala del *ébano*—com deya en Bieló ab afectat pudor mercantil—entre l' Africa tropical y la Isla de Cuba, tráfech que va contribuir en gran manera á fer creixer la fortuna de moltes families que ab lo temps nos havían d' enlluernar ab la brillantor dels seus escuts.

Gracias á n' aquest lucratiu negoci y á altres no menys enzarzados y repugnants, don Gabriel Mas y Mas va tornar á Barcelona, passada la guerra de la independencia, convertit en opulent *americano*, com acostuman á anomenar á Catalunya y en altres comarcas d' Espanya als que tornan ab diners d' América.

Ab un gros capital, ab bonas unsas d' or, sense faltas ni mimvas, que va colocar á interés usurari, eludint ab manya la lley de la tassa que allavors encara regía, va creure que pera ser persona de respecte, digne del aprecio y consideració de la gent no li faltava més que un bon sastre, una casa gran y casarse ab una senyora principal. En lo primer va topar ab una dificultat que'l va tenir molts dias capficat y sense resoldres; los sastres bons eran cars y ell, tant mesquí de mena, no hi havia manera de que s' acomodés al preu dels vestits. Al últim se va valguer d' un fadrí sastre que á estonas treballava d' amagat del seu principal, qui, conformantse ab lo gust del parroquíá, li va fer alguns vestits tant llampanys com ridículs. En quant á la casa, la va trobar espayosa, antiga y á complerta satisfacció per lo barata, adquirintla á carta de gracia d' un noble que s' havia arruinat ab sos patriótics donatius durant la gloriosa guerra contra 'ls francesos.

Enllestits aquests assumptos, se doná ansia á buscar una dona de familia principal y, sens fixarse gayre en la joventut ni en la hermosura ni en las cualitats morals, pensant no més

que ab los cuartos—segons deya—va aparellarse ab una publi-lla que era tant sortosa per la fortuna com desgraciada per la naturalesa, ja que á més d' espatlluda, ab galtes de pa tou, ab la mirada atravessada y un xich ranca, era tant menuda y tant regrossa que tirava més á fardo que a persona. Aquesta pobra criatura, al any de casada va perdre la vida al donarla á un fill, quina arribada al mon de tal manera va omplir de goig y alegría 'l cor d' en Bieló que no li quedá lloch pera sentir la mort de la mare; lo dot quedava á casa.

Casi be doblat lo capital; ab un hereu del nom y del patrimoni, y perduda la afició als negocis, al cap de quaranta anys de continuat treball determiná l' ex-negrer realisar aquells y tantsols consagrar-se á arreconar aquell fruyt tant ben treballat de las sevas proesas. Pero com ab aixó no n' hi havia prou pera calmar la febra del seu carácter actiu y emprenedor y en alguna cosa tenia de distreure la imaginació y cansar lo pensament, va caure en la mania de molts richs improvisats: en presumir de noble.

Un rey d' armas, per una cantitat ja avans regatejada y convinguda, va treure en net l' ilustre ascendencia del antich pillet de platja, qui, donant per bo l' arbre genealógich, va afegir la particula *de* als seus apellidos y desde alashoras firmava «Gabriel de Mas y de Mas». No satisfeta encara la seva vanitat, va declarar-se realista intranzigent, y en premi dels seus serveys, consistentes en delatar á lliberals, va obtenir de Calomarde lo títol de Baró de Mas.

—Soch lo fundador—se deya ell mateix—d' una casa tant ilustre com opulenta, la que 's perpetuará de pares á fills, enfortintse més y més son llinatge á cada anella de la cadena, y á mida que transcorri 'l temps, lo recort de la meua persona ha de mereixer major respecte y admiració de la posteritat.

Fetas aquestas reflexions se li va ocorre que no tenia cap retrato, y ab lo desitj de llegarlo á la gratitut dels seus descendents, va encarregar á un pintor que 'l trasládés á la tela.

Era l' artista de poca conciencia y má barruera y tant esalviador de mena, que va volguer aprofitar la tela, lo bastidor y 'l march d' un retrato al oli que figurava entre 'ls mobles adquirits per en Bieló al quedarse ab la casa del noble arruïnát. Hi consentí de bonas á primeras l' inflat baró, que ab tot y 'l títol conservava la miseria y mesquinesa de sos mi-

llors temps mercantils, y 'l pintor, després de rascar la tela, portat del afany d' escatimar lo gasto, va fer lo retrato á la cola completantlo ab dos capas de barnís.

Aquesta obra d' art coberta d' una glassa de seda que la resguardava del borrím y de las moscas, va ser per molts anys lo principal enbelliment en la sala d' aquella casa senyorial.

Al cap y al últim lo diable que per un excés d' escrúpol no s' atrevia á endúrse'n á en Bieló, va decidirse á llensarlo d' aquest mon, tirantlo á cops d' escombra á las calderas del infern.

Lo segon baró, de natural tant faustuós y pródich com mesquí y avaro havia sigut lo primer, al véures amo d' aquelles grans riquesas va posar la casa ab extraordinari luxu, y al procedir al cambi del parament antich va fer que penjessin en un passadís lo retrato de son pare, que, trasladat més endevant á un pati, va servir de punteria á la pilota del que havia de ser tercer baró, fins que, brut, trencat y plé d' estrips, va anar á parar á un recó de la golfa, d' ahont al cap de molt temps, venuda la casa de Barcelona, aná á raure junt ab altre trastos vells á una masía, despullas del grandió's patrimoni del ex-trafficant de carn humana.

Lo fill, mogut del esperó de la vanitat de semblar més rich, va deixar de serho, y 'l net, ab la boja esperansa de salvar son empenyat patrimoni, de la ruína, la completá en lo joch.

Aquella familia ho havia perdut tot, fins lo títol nobiliari; perque sobre 'ls drets als honors y mercés hi ha 'ls de l' hisenda, quin tribunal, que no té pietat, no 's fa ab la pobresa.

* *

Un dia d' hivern de 1877 anava jo á caball desde la vila de Castellar del Vallés á Sant Llorens Savalls (encara no estava feta la magnífica carretera que uneix avuy á ditas poblacions) quan, al caure la tarde, haventme perdut en miij de la espessetat d' un bosch, me vaig trobar en una amagada y estreta vall qu' entre duas altas montanyas d' espadadas y rocosas vessants deixavan pas á las rundinadoras ayguas d' un torrent.

Vaig resoldre seguir per la vora pedregosa del mateix, puig que no descobria cap camí, y á mida que avansava més trencat se tornava 'l terreno y més gran mon rezel de que la nit me sorprendés en aquell pera mí desconegut paraije, perque

ni 's vey a lloch cap casa que 'm pogués donar aculliment, ni ànima viventa que 'm guiés pera trobarlo.

Espessos núvols vermellosos y de color de plom tapavan lo cel; l' ayre humit, fret y que 's ficava fins al moll dels ossos, encaixonat en la vall, bufava ab forsa; alguns borrallons de neu gelada me fujetejavan la cara, y las mostrás de forta tempestat se juntavan ab la certesa de la nit que venía.

Era en vá pensar en tornar enrera y exposat seguir endavant, perque, estrenyentse més y més la vall fins al punt de convertirse en coll, no deixava altre espay que aquell per ahont corrían las ayguas del torrent. Vaig deturar las riendas cavall y 'm disposava á tornar enrera, quan en l' altra banda del torrent vaig sentir soroll llunyá, y, alsant los ulls, vaig veure á un home que 'm va semblar un treballador de la terra, montat com una dona á una mula de llaurar, qui á grans crits m' ensenyá 'l lloch per ahont, atravessant lo torrent, trobaría un camí. Vaig seguir lo seu consell, y al cap de poca estona me vaig juntar ab ell que ab bona voluntat y grollers compliments se 'm va oferir per guia fins á la casa de pagés de més aprop, perque sols fent tres horas y caminant seguidet no trobaría cap poble.

Quan se feya nit vam arribar á la porta de la masía ahont esperava trobar hospitalitat per curtas horas. Era un gran casalot qual fatxada d' obra y de pedra picada en las cantonadas y en las portas y finestras, donava testimoni ben clar de las malesas del temps y del abandono dels homes, puig á trossos estava esquerdada y sense altres mostrás del arrebossat ó de adornos á las parets que 'l rellotjé de sol, tant comú en las masías de Catalunya, encara que mitj esborrat y brut y ab l' agulla trencada. Las vígas de la teulada vensudas pels anys y las goteras y la podridor y 'ls corchs fill de tot aixó, feyan panxa cedint al pes de las teulas. Vidres no n' hi havia en las finestras y en molts hi faltavan los porticons y fins los marchs. L' interior per son aspecte de desgavell y de pobresa se trobava si fa ó no fa com á fora. No més la cuyna, encara que en mal estat, reunía fins á cert punt la condició d' habitable; era gran y espayosa y en lloch preferent s' hi vey la grossa campana d' una llar; sota de la qual cremavan ab prou treball y espurnejant bossins de fusta humitejats encara de la pluja, qui no feya gayre havían sigut arrencats d' alguna finestra y

trossos que semblavan de trastos vells que per haver sigut pintats llensavan una mena de fortor inaguantable.

La família que s' estava en aquella ruïnosa masía, composta d' un marit y muller y un noy d' uns set anys, me va acullir ab més fredor que afecte, no per falta de bon desitj de part seva, sino, com vaig veure totseguit, per lo natural enconjiment d' aquells que 's troban faltats de medis ab que atendre á la hospitalitat y posar remey á necessitats de moment, Consistí 'l pinso del meu cavall en un grapat de palla de blat de moro que havia sigut de la darrera márrega de la casa y á mí 'm van oferir per tot sopar un plat de farinetas y un tros de pa sech y negrós.

Venuda la masía en subasta judicial pera pagar acreedors, aquella era la darrera nit que la disfrutavan sos antichs amos, que s' estavan callats y moixos al voltant de la llar mentres jo acabava mon pobre sopar.

De sopte, veyent l' home que 'l foch s' esmortuhía perque la llenya cremava malament, va cridar, girantse á son fill.

—Noy, ves á la golfa y baixa estellas.—

Lo noy va obehir y tornant desseguida ab un cuadro que semblava pintat al oli, vell, estripat y fet malbé, va dir:

—Pare, ja no hi ha res més que aixó.

—¡Ah!—exclamá l' home.—¡Lo retrato del meu avi don Gabriel de Mas y de Mas! Arrenca la tela, guarda la darrera reliquia de la família y tira 'l bastiment al foch —

Va fer lo noy lo que li havia dit son pare y 's va quedar adormit á la vora de la llar tenint la tela á la mà.

Lo barnís d' aquesta va comensar á estovarse á la acció del foch y, desprenentse la pintura *á la cola*, va enmascarar los dits del noy.

Se completava la liquidació d' en Bieló.

—¿Qué tens á la mà?—va preguntar la mare.

Lo noy va despertar sobressaltat y, deixant anar la tela y mirantse las mans plenas d' aquella materia greixosa y fumada, va dir.

—¡L' enmascara del avil

* * *

De la grossa fortuna del negrer no 'n quedava res més que 'l compendi y resúm ¡una taca!

NILO MARÍA FABRA

LA BATALLA DE LEPANT

(Simbolisada per la imatge de Nostre Senyor Crucificat que's venera en la Catedral de Barcelona.)

I

SELIM

Més d' un sigle que rubleria
Assia de tendres llores,
la mar de naus té coberta
y Europa guayta desperta
com coloma 'ls esparvers.

La Mitja-Lluna envejosa
somnia gesta immortal
qu' en son front diadema posa
y li dona 'l ceptre real
d' Italia, d' Italia hermosa.

Selim al combat atía
host inmensa com arena
y á son orgull l' encadena
y ab son orgull desafia
lo mon que son nom omplena.

La cristiandat aterrada
y ab menys forsas que Selim,
ovira invencible armada
que intenta d' una gorjada
sepultarla al negre abím.

De la sort inexorable
veu despenjar sa fortuna,
y la armada formidable
enlayra la Mitja-Lluna,
la Mitja-Lluna indomable.

Pero cega en son desvari
la sultana desinvolta,
no observa en la blava volta
lo signe que del Calvari
un arch d' esperansa solta.

Enfloc a sos raigs d' argent
son companyó, corb alfanç
y li apar soptadament
lo mar, avans transparent,
tenyit de porpra, de sanch.

II

Pío V.

Com álga capdalt emprén volada
soberch mahometá
y oblida que lo llamp de dextra irada
lo pot esbossiná'.
L' Occident vol fer seu y un cráter d' odi
contra ell furiós encen
y contra la creu santa, son custodí,
que los brassos exten.
Si á passas de gegant de l' Islam l' hidre
va l' imperi engrandint,
un hom trossejará sos caps com vidre,

y est hom es Pío quint.
Son talent y valor, virtut, fé vera,
sobrepujan á tot;
y si per rahons d' Estat prímpceps no espera,
més qu' ells la oració pot.
Li basta 'l cor altívol de Venecia,
d' Espanya 'l Rey august;
únich monarca que respon y aprecia
al pontífice just.
Ardua empresa escomet, l' estandart porta,
surant lo bon acort
y sens treva combina, prega, exhorta,
per assolir la sort.
La flor de la noblesa italiana
acut ab braus capdills;
y d' Eularia, d' Eularia catalana,
esbart d' heróichs fills.
La Catòlica-Lliga d' ardor plena
augura triomt segur,
y ja diu á Selim sota la antena:
«Pot més Pío quint... que tú.»

III

SICILIA

Bandadas d' aus marinas
blanquinosas gavinas
arriban á Sicilia en la tardor:
aixís braves galeras
de las flotas guerreras
hi van á reunir-se ab germanó.
Hermosejan la costa
flayrós herbey y brosta,
palmerars y murtreras que nodreix;
y en la platja 's veslluma
de l' ona blanca escuma
com cinyell primorós que la embelleix.
Sicilia está de festa
y mir' la escuadra llesta

que 's disposa imponent ferse á la mar:
y 'l ventíjol dolcíssim,
suau alé del Altíssim,
las velas impacient comensa á inflar.
Contempla embadalida
la jovenesa ardida
del que vencé en Granada al moro astut,
del héroe incomparable...
en Joan d' Austria, implacable
flagell d' infaels y de la Iglesia escut.
Per tot arreu la fama
al jovencel aclama
generalíssim dels estols de naus;
y en Requesens y en Doria,
de pericia notoria,
sos consellers li son y companys braus.
També vorer á l' illa
en Colonna acapdilla
las naus del Papa, ninas de sos ulls;
y en Barbarigo esmenta
que ab sa escuadra valenta
Venecia 'ls elements no tem ni esculls.
Dret á Mesina vola
ab la flota espanyola
marqués de Santa Creu, Alvar Bazan;
y no manca en amura
un raig de gloria pura
del ceptre que mitj mon no li es prou gran.
Ja 'n fa prest descoberta
Cardona ab gent experta
colcant naus de Sicilia com corcers;
y dú al tornar la nova
de que á Lepant se trova
nombrosa armada d' arrogants guerrers.
L' enemich no 's te en compte,
y 'l crit de «lleua» prompte
los cors com un sol cor mou contra 'ls ruhins;
y 'l ventíjol dolcíssim,
suau alé del Altíssim,
fa lliscar las galeras mar endins.

IV

BATALLA NAVAL

Las illas Curzolari velera armada enronda,
bandada de gavinas que 's posan á llur peu;
y allá á Lepant ovira la que amatent deixonda
lo raig de Mitja-Lluna per eclipsar la Creu.

Doscentas y vuytanta son las galeras bravas
y cent vint mil lo nombre de barbres otomans (1):
Ali-Baixá comanda, del fatalisme esclavas,
las rassas que Mahoma rebat contra 'ls cristians.

Doscentas tres galeras pomposas com navilis
ab vint y vuyt mil homes la Santa-Armada té;
peró no 's descoratja, ni cerca humans auxilis;
confía en la pregaría que es filla de la fé.

—Galeras gegantinas y host d'héroes ¿quí us espera?
—Joan d' Austria. —Alí contestá: d' un cop hauré acabat;
puig, jo só robust cedre... — Jo só débil palmera,
Davít que ab fona y pedras vinch contra vos, Goliath.

Com feras famolencas sortint d' espés boscatje,
s' aguaytan ab rancúnia, s' enjegan rost avall,
s' atansan, abrahonan, bramolan de coratje,
fins qu' una resta duenya de pedregosa vall.

Aixís moresca armada y la de Crist, totduna
l' impuls d' odi y venjansa no poden contenir;
ja avansa la otomana formant la Mitja-Lluna,
per véncer la cristiana que vol al turch occir.

Dispostas las armadas en ordre de batalla
y avans que la distancia d' abdúas sia breu,
cristianas naus arboran qui exércits avassalla,
qui 'ls elements governa: la magestat de Deu.

En la popa brilleja la imatge de María
tenint la mar per peanya, per trono núvols d' or,

(1) Serra y Postius, Epit. hist. pág. 324.

per llantia del santuari la clara llum del dia,
per fills... héroes que 's postran devant del Salvador.

Com rosada abundosa de transparentas perlas
los concedeix lo Papa tresors esperituals;
puig, erissats de ferre, sent del seu cor esberlas,
conquistan ab llurs vidas las glorias inmortals.

Si en nobles pits covava valor irresistible,
ara ab furor hi esclata sens témer cap perill;
sino 'l perill que escape al cassador terrible
la cobejada presa que fuig del arma albrill.

Mes, la hora que trigava, ja arriba: l' host ferrenya
devali sagrada insignia s' aixeca com lleó;
retruny la canonada, Joan d' Austria ha dat la senya,
y 'l mar ne tindrà un altre de foch y destrucció.

Sis galeras cristianas ab rápida embestida
ja donan bona mostra de ser de brau casal:
la mitja-lluna escornan y arreu ne feya crida
que basta á las arestas lo buf de fort mastral.

De cada banda vessan torrents de foch y ferre
que 'l mar pregon revoltan y tan l' ayre extremir;
y fins que sort variable la forsa d' una aterre,
las naus serán fogueras; Lepant un cementir.

Guerrers, pilots que bregan sovint ab las tempestas,
no esguardan la potensa del turch ab greu rezel;
sino la fumarel-la que agombola á llurs testas
tenint lo sol propici y en popa 'l vent fidel.

La cristiandat unida com en lo tronch la escorsa,
en esperit los ayda, 'ls ayda ab la oració;
y la geganta empresa de la oració ab la forsa,
alcansa del Altíssim socors y protecció.

Los ángels de bonansa del mar n' han fet llacuna,
del vent, carro qu' enmena lo fum als otomans,
del sol claror qu' enlluherna la macilenta lluna
quan veyja ja arraulida la ensenya dels cristians.

De goig ressona un eco, malgrat vaga cridoria;
lo cor que bat sens treva las gracias dona al cel;
y 'l Sant Cristo de proa, que es símbol de victoria,
lo cos sagrat inclina burlant bala crudel.

Ab més violencia y sanya s' encén la lluyta fera;
aixordador estrépit per tot dú plant y esglay;

potenta artillería retruny per la ampla esfera
y térbol fum endola l' inmensurable espay.

Tres horas de batalla... y lo valor no mimba:
lo noble Barbarigo l' emprén contra Siroch,
la nau li tira á pico, las altrás naus estimba
com si titán sobre ellas llansés colossal bloch.

No hi vajas, ardent Etna, ab ta rojenca flama,
que á Roma hi guspíreja volcá d' amor diví,
y en esperit guerreja, al cel socors reclama
y exércits d' ángels logra brandant glavis d' or fí.

Alí-Baixá ab la pensa enterbolida y folla
los ulls escampa encesos com ressecats boscalls.
Siroch no hi es, ni restan galeras de sa colla
y fuig Ucali ab pocas de foch als devassalls.

Frisós la capitana com torb furient despenya,
y á la Real d' Espanya enfonza l' esperó:
no cal dir qu' es salvatje la lluyta que s' empenya,
y l' un atleta al altre li diu: «muyrá m tú ó jo.»

Aixams d' alfanchs sostenen la brega malastruga,
al crit d' «javant San Jordi!» hi va esbart catalá;
del turch la capitana ja en Pere Roig subjuga (1),
rendeixla en Çagarriga... y un cap veu rodolar.

Alí-Baixá 's revolca en gorch de sanch y expira:
acer sa dextra empunya com si tingués maneig;
venjansa y extermini encar á dolls respira
y en sas parpellas ruhentas reviu 'l llampegueig.

La mitja-lluna cáune ab l' estandart de popa
y en son indret los brassos desplega excelsa Creu:
d' Alí-Baixá la testa ennasta ardida tropa
y la Real popa enlayra lo més gloriós trofeu.

En Requesens ne vetlla las naus que posá en ordre,
tan hábil en la guerra com sabi en los consells:
ja 'n dona falconada y los d' Alí en desordre
rendeixen la galera que 'l lleó confiá als cadells.

Crit mágich de «victoria» ressona en las riberas;
los ecos repeteixen «victoria» per l' espay:
los turchs matar se deixan, á fons van llurs galeras,
y 'ls fugitiu ne duhen per tot terror y esglay.

(1) Serra y Postius, pág. 326.

Del jorn l'astre 's rebossa, la nit serà mortalla
 d'aquell munt de cadàvers d'encoratjats guerrers;
 y rich boí qu'es premi y honor de la batalla,
 las naus omplena á dojo cobertas de lloers.

V

LO SANT CRIST MIRACULÓS

Moisés, mentres lo poble combatía,
 alsava al cel los brassos y vencía
 inmensa turba d'enemichs mortals:
 aixís Pio quint, reunit lo Consistori,
 no cessa de pregar li dó adjutori
 lo Deu de las victorias eternals.

Com monstre enfellonit lo golf udola
 y apar que Etna á torrents la lava escola
 y que 'l reptia Vesubi gegantí.
 La cristiandat ne fa dolsa violencia
 en esperit, y obté sens resistencia
 la espasa flamejant del querubí.

Lo Papa com empés per má divina
 s' aixeca d'improvís y s' encamina
 al finestral que ha obert ab viu anhel.
 Sos ulls clava en lo cel, d'allí devalla
 un raig de llum mostrantli la batalla
 y la derrota ensemps del infidel.

Conmós y de genolls dona al Altíssim
 tribut de gracias y son cor dolsíssim
 com en somni se queda fantasiant.
 Llavors veu al entorn gentils matronas
 cenyint bellas garlandas y coronas
 ab la Victoria espléndida devant.

Bella, esbelta n' es l' una, ab la má aferra
 per los críns brau lleó nat per la guerra
 y amansit de pau dolsa en la abundó.
 Del Adriátich n' es l'altra la regina

y l' encercla la aureola divina
del Sant Evangelista, son Patró.

Mes que totes hermosa la darrera,
d' amor, sabiesa y fé n' es missatjera,
de vera inspiració mare felís.

Modula ab dols accent la veu sonora
y punteja la lira arrobadora
del ángel esplendent del paradís.

Ab palmas y llores sadolls de gloria
devalla de son carro la Victòria
y al venerable ansiá gojosa 'ls dú;
y coloca á sas mans de Crist la imatge
signant del turch la tomba en mar sens platja
y en lo cel d' Occident iris que llú.

—Tantost desapareixen de la estansa
matrona nobilíssima s' atansa
qu' en gentilesa á las tres altrás vens.
«Comtesa—ja li diu—lo Papa 't dona
»efígie que en lo mon no té pariona,
»y es son poder, com sa clemencia, inmens.

»Quiscun any en tal diada, set d' Octubre,
»en esperit mon cor será dessobre,
»com tórtora Barcino hi sia al peu.
»Si en las arts, en industria ets devantera,
»en colre á Deu també sias primera,
»puig qui l' ayma de cor, son cor fa seu.»

La Comtesa del Papa benvolguda,
demana santedat, eterna ajuda
á Deu crucificat, al Rey de Reys;
y destina un altar á sa grandesa
en temple hont creu d'argent serva ab puresa
costums, tradicions y santas lleys.

Venecia enramellada ab pler respira
y la flota ab sas flámulas ovira
qu' en dreturera via torna al port.
La góndola gentil com fletxa vola
y abandona la alegre barcarola
pels cántichs á Madona, son conhort.

Al bes falagador del vent dolcíssim
la esquadra del Pontífice amantíssim
va á Italia deslliurada de Selim.
Del Tíber treu la flor més pur aroma
y 'l Papa omplena 'l mon omplenant Roma
qu' es centre de lo gran, bell y sublim.

(1) Lo suau oreig empeny lliscantas quillas
de magnánima Espanya joves fillas
com may enjoyelladas las vejé:
y aclareix llur ensenya astre propici,
Cervantes alt ingeni, brau patrici,
qu' en la posteritat rival no té.

De Barcino ne solca mar blavenca
gallarda nau que onada riberenca
acosta en alas del amor diví.
Y cel y terra entonan: «¡Gloria, gloria!
»al Arbitre Suprem de la victoria,
»al Sant Crist de Lepant, ¡gloria sens fi!»

† PERE PRATS Y BOSCH

(1) Aquí comensan en l' original, las duas estrofas que foren tatxadas per son autor, que segurament no serían prou del seu gust.

¿QUI PAGA?

UNA d'aquestas últimas tardes, venint de pendre localitats per assistir en companyia de ma esposa al estreno d'un drama catalá, del qual jo 'n tenia 'ls més bons antecedents, vaig aturarme una estona devant l'aparador del establiment «al Rhin» atret per lo simpátich assumpto d'una magnífica esculptureta d'en Vallmitjana.

De sobte, ja satisfeta ma curiositat, y mentres decidia anármén, tot dirigint de rellisquentas l'últim cop d'ull sobre una maliciosa caricatura del celebrat Ortego, vaig veure reflexada en lo brunyit cristall del aparador la fresca y rodona fesomia del més campetxano de mos companys.

—Cuydado!... vaig fer, sorprenent que l'embadocava una col·lecció de bonichs cromos representant algunas de las més cómicas escenas que s'ocorran poch avans de banyarse. Mes com no sentís ma veu, abstret en la contemplació de cert grupo de ben contornejadas femellas, vaig afegir ja un poch més alt:

—¡Que 'l barquillero s'acosta! ¡Cuydado!

—Allavors, regoneixentme, exclamá totduna, mitj tombantse:

—¡Ola! ¿tú ets?...

Y reprimint una insistenta rialleta que apuntá en sos lla-

vis, sens dubte durant l' espectació dels cromos, continuá ab animositat:

—Oy que més oportunament no podia ensopegarte... ¡Deu te porta!... ja 't deu haver dit la Mercé qu' he pujat tres vegadas los cent cinch esgrahons de casa teva:... y totas envá!... ¿Hont te ficas?... Casi 'm donava per ofés... Sempre fora de la gabia!... Are venia de nou... Com dintre mitj hora hem de reunirnos á cal...

—De reunirnos? . . vaig fer mitj recordantme del drama...

—Si, de reunirnos; pero á cal Estevet... Serem divuyt, noy!... Tots coneguts, amichs ó companys... ¿Quina xefla?... ¡Y quina boyra!... Ah!... res de tractarte com á *pagano*... Si hagués sigut cuesiú de «Sant Bruno...» ja no m' haguera compromés... En Frederich 's cuyda de tot: de tot!... Bon apat!... ¿Vens, eh?...—

Quan vaig sentir que en Frederich 's cuydava de tot, traientme las duas localitats de la butxaca y ensenyántlashi, vaig respóndreli secament:

—No puch.

—¿Qué vols dir ab aixó?...

—Qu' he promés anar á Romea...

—Y no hi anirás... Ja 'm encarrego d' excusarte...

—¿Cóm s' enten?...

—Aixís.—

Y agafantme pel bras vulgas ó no vulgas, baix pena de ridiculisar-me públicament, va ferme seguir á copia d' estiradas, tot dihentme, mitj atropellant sos mots:

—Oy que renyiriam... y de debó... ¡No faltava més!... Vaig prometre portarhi á tota costa... ¿Per qué m' hauré romput las camas pujant á casa teva?... Per qué are que 't trovol... ¡Ca!...

—¿Pero vols dir qu' ell paga?... vaig preguntarli de cop tot capficat...

—¿De qué t' admiras?... va contestarme.

—¿Qué ha tret la grossa?... ¿Qué ha fet bonas á la banca?... ¿Qué ha heretat?...

—Anem home; no t' ha de venir pas de nou...

Tots sabem de qué viu en Frederich...

La mateixa má que li posa l' escudella á taula li fica tres duros al portamonedas porque se 'ls malgasti á sa voluntat...

—Es dir que...

—Que la dona 'l manté... ¿Per qué s' hi va casar ell?... ¡Per viure ab la esquena dreta!... ¡Com ella va enamorársen com una boja!...

—Pero jo may hauria cregut... qu' ella...

—¿Qué dius are?... ¡Si te unas mans!... ¡Es de las modistas més bonas!... No 't diré més... Fa tres días la meva senyora, la Carmeta, va durli un corte de fall pera tréuren un vestit... ¡Feya molt temps que me 'l demanava!... ¡M' hi vaig gastar setanta duros, no 't cregas!...

Donchs be; ¿quánts dirias que 'n te d' emparaulats avans que 'l seu?... ¡Y aixó que la recomanació meva!... ¡quinze, noy!... ¿Sabs quant n' hi conta d' hechuras?... ¡donchs una unsota!... ¡y ves contant!... ¡Si guanya 'l que vol!...

Per aixó 's compren que si á n' ell li acut lo capritxo de celebrar son sant en companyia de sos amichs...

—Com d' ella, pel que 's veu, ne fa 'l que li dona la gana...

—La considera com una finca de la qual se n' ha constituit en propietari, sens reparar los medis, ¡inclós lo de la violencia, potser!...

—¿Y aquesta dona?...

—Com ha tingut la flaqueza d' enamorársen... Vetaquí explicat tot lo misteri ..

Tot lo misteri de dolor, ey!...

—¡O del que vulgas!... ja veurás... ¿no s' hi conformari ab aquet modo de viure?... ¿No es relativa la felicitat?...

—¡Si diguessis ignorada!...

De cop y tot aixecant lo cap per assegurársen, «ja hi som» exclamá.

En efecte, arribavam á cal Estevet.

Ab tot y que tant m' atreya l' impresió qu' hauria sentit ma senyora al véures convidada per anar al teatre, com me repugnava ferme cómplice ab ma presencia de la reprotxable conducta d' en Frederich, fent un esforç sobre mí mateix per neutralisar tot involuntari escrúpol, á fi de no rompre per sempre més ab mon company, ja que hi havia empenyat la paraula, vaig deixar-me conduhir escala amunt, assegurant un cop més que «pera conservar amichs també 's necessita tení 'l valor d' aguantar sos obsequis.»

Divuyt havia dit mon company que forem; mes quant aculleravan l' arrós á la milanese vaig contarne vint y set á taula.

Se veu que las relacions aumentan á la oloreta d'un *arrós*.

També creya trobar-me entre coneguts, amichs ó companys; y es lo cert que, á escepció de deu ó dotze, ab alguns dels quals sols descubria un petit rastre de coneixensa valent-me del telescopi de la memoria, tots los demás m' eran ignorats.

Per la conversa qu' atravessavan en alta veu, vaig conèixer que molts d'aquestos eran conxorxas del anfitrión: notabilitats al «dómino», primers espasas al «palito», caps de colla á la «trenta una», reys á la «carambola»: culs de café, en una paraula.

Prou ho deyan sos semblants.

Lo que més y 'l que menos, com los tisichs, tenia tota sa vida concentrada en las ninetas de sos ulls.

Aquellas caras no coneixian més color que 'l de coco passat ni més figura geométrica que l' ángul.

Fins me recava serhi.

—¿Per qué no menjas?... va fer mon company al véurem distret.

Jo anava á tramétrelhi mas observacions ab l' intent de comentárlashi; mes inquirint per cert gesto que tréurel de son plat era no deixar-lo en pau, vaig obehir sa veu encara que fos contrariant-me.

Tot menjant l' arrós, veyent que 'l mosso esperava 'l plat per cambiármel, vaig fixarme en la jocosa enrahonamenta que sostenian tres ó quatre joves de més amunt, ab motiu de cert ditxaratxo que llensá com á la ventura cert comensal de son costat.

Alló era desbarrar.

Diu cert autor que «si las donas poguessen sorprendre las conversas dels homes un cop ficats en qualsevol reunió de confiança, farian anar més caras sas caricias.» Y es cert.

Lo qu' es allí las denigravan ab tan escándol, que semblava que ningú d' ells hagués conegut á sa mare.

Aludintlos, y per demostrarli l' embafament que son lleuger modo de xarrotejar m' ocasionava, vaig preguntar ab murria á mon company:

—Tú ¿vols moralisarte?...

—Déixam... Déixam... Va fer aquest, tot estiragassant la costella á la Papillot que 'ns acabavan de dur.

«Cada hu te la seva deria,» me vaig dir compadintlo.

Y passejant distretament la mirada dels plats de Pickman á las ampollas de Málaga, de las ampollas de Málaga á las fruyteras de Limoges, de las fruyteras de Limoges als gerros de Sevres y dels gerros de Sevres á las motlluras del sostre ó als artistichs quinqués qu' il-luminavan aquella estancia, vaig quedarme una bona estona com embadocat.

Al tornar de mon ensopiment per refugir del mosso lo nou plat qu' ab insistencia 'm presentava, la conversa ja havia pres un caràcter molt més viu.

Prop meu, y competint ab lo celebrat «Don Juan», tres joves se disputavan ab desbridada fogositat l' *honrós* titol de calavera á la moda...

Allí de las conquistas, allí dels desafios, allí de las sorpresas, allí de las rebuscadas excentricitats...

Tot anava barato...

Ja á sabé, que si moltes fullas de serveys fossen repassadas...

Com per mentir no 's necessita més que poca vergonya!...

Respecte á bonas cualitats, callemho.

¡No n' hi faltava una!...

L' astucia més refinada, lo xiste més ben amanit, la verbotat més assombrosa; l' ingeni més agut...

Tot era talent propi... pres de las «mil y una barbaridades.»

Mes enllá, y com si la casualitat los hagués reunit, tres Espinos ressenyavan algunas anécdotas extretas al etzar d' un seu tomo que 'l titulavan «Nostras glorias.»

L' un era tan trumfo que ja no 'l volian al «palito» porque feya cinquanta «picolíns» á la carrera.

A l' altre los dels «onze billars» li passavan un tant diari porque no 's fiqués á la «trenta una» porque á sa presència desertavan 'ls «xambons.»

L' altre, per fi, assegurava que posant l' «hu» al lloch de

sortida, 'l «dos» sobre la banda y 'l «mingo» á terra, á duas passas del billar, ab deu tiradas s' empenyava á fer set caram-bolas.

Lo bo es que tots prenian á n' en Frederich per testimoni de la seva dital...

¡Com no deixava d' enténdrehi bona cosa, per desgracia!...

Al devant d' aquestas notabilitats la conversa variava de sentit.

Estisoravan al anfitrión.

Sols convenian en sa manera de viure calumniant escandalosament á sa muller: á n' aquella dona que s' havia jugat tot son demá en un instant d' alucinació; á n' aquella dona que potser allavors, mentres satisfeyan sa gola ab los menjars més delicats, ella 's socarrimava las pestanyas, aprofitant l' última gota de petroli que quedava en son quinqué, per subvenir á las etzegalladas sevas! ¡Miserables!

Contan que la virtut va sempre acompanyada del vici; pero m' estranya que sempre 's trobi 'l vici avans que la virtut, quant se 'ls ensopega... Deu ser cuestió de proporcions.

Lo que més m' encenia la sanch era veure que cada una de sas paraulas, particularment las alusivas á la *cosa*, las comentavan ab cert gesto molt més cáustich encare que sa esgarrifosa conversa.

¿Qué 't sembla?... vaig dir á mon company, advertintlo ab mon colze.

—¡Que 'n fas cabal!... me contestá.

—¿Pero no sents qué diuhen?... ¿No sents?...

—Digan lo que vulgan ¿no ho sabem qui paga?

De sobte l' espetech d' unas quantas ampollas de *Cham-pagne*, destapadas á curta intermitencia l' una de l' altre, las que no ho foren simultáneament, feren espavilar la testa de la majoria que conversava.

—¡Que 's brindi! ¡Vull que 's brindi!... exclamá en Frederich aixís que tingué omplerta sa copa.

—«¡Que 's brindi!» «¡Que 's brindi!» continuaren molts al plegat.

—¡Que comensi l' anfitrión!...

—¡Que vagi per tanda! ...

—¡D' en Frederich á la dreta!...

—¡No!... ¡á la esquerra!...

—¡A vots!...

Molts s' aixecaren de la cadira disposats á defensar l' in-munitat de son sufragi com si 's tractés d' alguna reforma de tendencias humanitarias; pero com ab tal motiu hi hagué una saragata tremenda, acabaren per sometre lo fallo de sas opinions al *seré* criteri del *pagano*.

Un cop calmat lo xibarri ell comensá.

Consignar que son brindís fou *acaloradament* aplaudit, es casi per demés.

Puch reasumir son tema estampant que «si las agresions de la conciencia eixissen al exterior, com las impuresas de la sanch, molts s' haurian de tapar la cara.»

Després d' en Frederich seguí 'l de son costat esquerra, qual direcció s' adoptá com á més estrambótica.

Y d' aquell vingué l' altre y l' altre en acabat, fins arribar al últim que tancava 'l rotllo.

A escepció de tres ó quatre, tots foren més ó menos servils imitadors de las peregrinas, falagueras y sobre tot *morigeradas* ideas que descapdellá de son *espirituós* cervell la desvergonyida llengua d' en Frederich.

Dels distingits recordo que l' un ho fou per haber improvisat una cuarteta baix aquest peu:

«La libación repitamos.»

Cuarteta que, si be un de sos versos era curt y además no consonantava, va esser atesa degudament.

L' altre perque, després de repetir per tres vegadas en alta veu «brindo», 's torná de cop tot vermell, no sapiguent com seguir.

L' altre més per sos gestos que per l' enrevesament de sas paraulas.

Y l' últim perque tan sols exclamá:

«¡A la salut de quí paga!»

Per cert que com era un d' aquells que tan criticavan á n' en Frederich, no vaig poguer menos de dir á mon company, ab estrafoeta malicia:

«¡M' ha agradat per la senzillesa!»

Cinch minuts després, féntsens insoportable aquella atmósfera, mon company y jo 'ns retiravam del «íberia» tot despedintnos d' en Frederich, que no volia consentirhi, si

avans no vuydavam á sa presencia un parellet més de copas de *Champagne*.

Al despenjar mon barret vaig observar en conjunt als comensals.

Uns, mitj adormintse, demanavan ab enrogullada veu: «¡copas!» «¡més capas!» Altres, fent esforços per aixecarse, deyan: «¡vingan licors!» «¡jo vull cigarros!» ¿que no hi han cigarros?» Los més xarrotejavan com un orat que se li acudís l'arrel d'haver sigut bon predicador, y 'ls menos, contemplant de fixo y bona estona com recantlos l'horari de la tastera, que apenas veyan, se disposavan peresosament á retirar-se.

*
* * *

La fresca impressió del ayre, al passar la porta del carrer, va reanimarnos una mica ab sas suaus y benfactoras alenadas.

—¿Vols que t'acompanyi?... va fer mon company, al trepitjar las llosas del carrer.

—¿Per excusarme?... vaig preguntarli.

—¿Aném, donchs, fins á la Plassa Real?... Vull veure si una copa de Pipermint me posa á tó.

—Com vulgas.

Al efecte, y atravesant lo carrer d'Arolas, varem entrar al café Espanyol.

Un cop hagué vuydat la copeta y com si volgués recriminarlo per haberme privat d'assistir á Romea ab la meua senyora:

—Vaja, noy, vaig fer sonriéntmen, no 't comprometis pas més per ferme concorre á un ápat ahont tan hi abundan nostres amichs... nostres...

—¿De debó? ¡No m'ho creya... 'm va contestar, com sabentli greu.

Jo no 'n dubtava.

Sortint del café nos dirigirem cap al carrer de Fernando, atravesant lo passatge de Madoz.

Ja eram aprop de sa cantonada, quan, sorprenentnos, nos adonárem d'un individuo que venia tot caminant d'aquí en enllá, com si tingués la pretenció de fer sa rúbrica á sobre del empedrat, valentse de sos peus.

La gent se 'l contemplava ab estranyesa.

—¡Es un borratxo!... va fer mon company.

De sobte 'ns varem aturar.

Tots dos l' haviam reconegut alhora.

Era cert qu' era un borratxo; pero també era cert que 'l borratxo no era altre que 'n Frederich.

¡A quin estat conduheix al home la incontinençia!...

Mon company y jo, entenentnos ab la vista, várem encrehualo ab nostres brassos per acompanyarlo á casa seva.

Casi no 'l podiam subjectar.

Bategava com una fera atormentada pel domador.

¡Y quina rabia!...

Anant pel carrer va tractarnos de tot.

Aixís suposava que teniam intenció de pèndreli 'l rellotje, com d' escurarli la butxaca, com d' apoderárnosen per secuestrarlo.

¡Qué sé jo!...

¿Quí 'n fa cabal?...

Al arribar á sa casa, mon company va trucar á la porta perque 'l baixessin á *recullir*.

¡Encara tremolo!...

Notantse més lliure ab la seva ausencia va fer de cop un estors, y, deslligantse de mon bras, per trovarme desprevingut:

«¡Acostéuvos!» cridá, tirantse enrera.

Mon company vingué per ajudarme.

«¡Acostéuvos!» «¡acostéuvos!» repetí.

Y després de forfollejarse escrupulosament las butxacas, com si 's busqués un arma de foch, nos amenassá ab un puro de tres quartos.

Sa muller baixava en aquell instant.

¡Desgraciada! Al véurel va posarse á plorar com una Magdalena...

Quan passavam la porta, ja llestos del encárrech que 'l debor y l' amiatat nos havian imposat, m' ajupí instintivament per arreplegar un paperot que 's trobava allí mateix ahont s' esqueya 'n Frederich al amenassarnos, quin paper suposava jo li hauria caygut al forfollejarse las butxacas.

No 'm vaig equivocar.

Mes, ¡quina admiració la meva al repassarlo!...

Aixís deya son contingut:

«La mútua l'confianza.

»Caja de depósitos.... etc.

»D. Federico N... ha entregado á la misma un corte de vestido de fall negro apreciado en...»

—Té, vaig dir á mon company, entregantli.

Quan aquest lo llegia al peu del fanal d' un carreró tremolava com un enfebrat.

—¡Es lo vestit de la meva dona!... exclamá.

¡Aquell corte de setanta duros!...

No vaig volguer oféndrel.

Pero la oportunitat, y gayre bé 'l sarcasme, impresionant-me de sobte, posaren aquets mots en mos llavis:

«¿Veus qui paga?»

JOAN PONS y MASSAVEU.

TINCH POR D' UN BESET

(POESÍA DE PAUL BERLAINE.)

Jo temo á un beset
talment qu' á una abella,
no cloch la parpella
y estich tot inquiet.
Tinch por d' un beset.

No obstant amo á Guida
y 'ls seus ulls gentils.
Sa forma es garrida,
sas mans senyorils.....
Quant amo á la Guida!

Ja es sant Valentí.
Dech... y 'l cor no gosa...
dirli aquest matí
la... terrible cosa.
Quin sant Valentí.

Ella m' es promesa
felisment... y tant!...

pero ¡quina empresa
la d' está un amant
devant sa promesa!

Jo temo un beset
talment qu' á una abella,
no cloch la parpella
y estich tot inquiet.
Tinch por d' un beset.

Per la traducció: J. RUYRA

FLORS D' AMETLLER

(INTIMAS)

Lo cel es gris y plou y 'l vent udola.

Abandonant son niu,
han fugit las darreras oranetas.

Acóstat més á mí:
reclina en mi ton cap; deixa que 't besi.

Tot es calma y repós;
freda será la nit; avuy no canta
—com cantava altre temps—lo rossinyol—
Mes... qué hi fa!—á tot costat, entre las mevas
tas mans oprimiré;

si l' himne d' ell no sento, escolto un himne
(de son cor qu' es tot meu) en los batechs.

No sentirém sos cants, mes... tremolosos
sentats vora la llar,

jo 't diré que t' estimo, y tu... ma vida,
tu també m' ho dirás!..

EDUARD GIRBAL JAUME

BRINDIS

AB MOTIU DE LA INAUGURACIÓ DEL ASSILO DE LAS GERMANETAS DELS
POBRES, CONSTRUÏT Á DESPESAS DE D. ANTON TORRENT, EN
ARENYS DE MAR.

Ahir, sols feixas ermas ab herba esmortuhida,
en eix indret guaytavan los astres del cel blau;
avuy, la nostra vila hi veu embadalida
l' alsada magestuosa d' un verdader palau.

¿Quí conreuhá eixa terra? ¿Quí manejá la rella
que ha fet brotar los arbres, las flors y lo casal?
¿Quína es la má potentia que ha obrat la maravella
galanament florida demunt l' antich sorral?

La caritat cristiana, donant truchs á la porta
d' un cor generosíssim, d' amor obrí una font,
la qual, rajant sens minva, *torrent* es que confora
y als pobres assadolla, tant oblidats del mon.

Ab sa sahé, la terra s' ablana, y sobre d' ella
s' aixecan y blanquejan las voltas y parets,
y al cim del edifici, la creu sembla una estrella
senyal de *bona-nova* pels desvalguts vellets.

Pels vells treu sas cepadas allà d' allà la vinya,
aquí la fértil horta, ensà l' hermós jardí,
l' ayrosa galería per veure la campinya,
los patis y las celdas que 'ls han de recullí'.

Pels vells veyém oberta al cor del edifici
l' artística capella hont puja cap al cel,
ensemps que las pregarias, l' olor del Sacrifici
fent devallar las gracias més dolsas que la mel.

Cóm no exclamar ¡benhaja la caritat cristiana
que 'ls brassos carinyosos allarga al pobre vell,
lo cuyda y 'l retorna per má de la Germana
y abriga sa miseria sots maternal mantell!

¡Benhaja! sí l' esposa magnánima y ditxosa
que ofrena fá á n' els pobres de sos més richs joyells;
l' esglesia del Assilo encara es més hermosa
lluhint la presentalla de sos preuhats pinzells.

¡Benhaja! qui á n' el pobre fent be sempre camina,
sas llágrimas aixuga y endolsa sos dolors;
cada petjada seva sobre d' alguna espina
¡ditxósl fará tornarla un pomellet de flors.

¡Benhajan! las senzillas y bonas Germanetas
quí sota eixa teulada penjat tenen son niu,
puig com las diligentas y mansas orenetas,
al vell, diuhen—anímat, per tu ja ve l' estíu.—

¡Benhaja! 'l Bisbe ilustre de l' immortal Girona
per son digne Vicari aquí representat.
¡Benhaja! 'l gran patrici, Pastor de Barcelona,
cor arenyench que miro, com tots, entussiasmat.

¡Benhajan! quants adornan aquesta hermosa toya,
autoritats, patricis, damas y cavallers;
la caritat cristiana y la comuna joya
tots fem una familia, no hi ha aquí foraster.

L' honor dels fills il·lustres es gloria de la Mare
qui 'ls hi doná la vida y grans los va alletar;
per xó lo millor brindis dech proferir encara
brindant ab veu molt alta: ¡Benhaja Arenys de Mar!

LLUÍS MARÍA DE VALLS, *Pbre. del Oratori.*

